

In beweging

kwartaalblad van de Christengemeenschap
Advent 2016

Het paradijs

In beweging

kwartaalblad van de Christengemeenschap
21e jaargang nr. 1, Advent 2016

Inhoud van dit nummer

Van de redactie 1
Geef je over 1
Thema: Het paradijs 2
Serie: Op de groei 15
Adventtijd 19
Bestuur en instellingen 21
Pinksterconferentie 2017 23
Versterking van de Christengemeenschap 25
Berichten uit de gemeenten 27
Allerlei 29
Internationaal 32
Over de grenzen 34
Boeken 35
Aankondigingen 36
De geestelijken en hun gemeenten 37
Gestorvenen 39

Redactie

Jos van Damme, Jolanda Gevers Leuven, Marianne de Nooij, Marjolein te Pas, Judith Slokker, Feike Weeda

Redactie, financiën en advertenties

In beweging p/a Jos van Damme,
Weerskruislaan 96, 6721 BW Bennekom
tel. 06-10298186
e-mail: inbeweging@christengemeenschap.nl
(ook voor inlichtingen over abonnementen)
banknr. NL36INGB0009185951, BIC: INGBNL2A,
t.n.v. In beweging, 6721 BW Bennekom

Druk

Drukkerij Modern, Bennekom

Kopijdata

Paasnummer 25 januari 2017
Pinksternummer 1 april 2017
Kopij graag aanleveren per e-mail
(inbeweging@christengemeenschap.nl).
De redactie behoudt zich het recht voor
ingezonden kopij in te korten of niet te plaatsen.

*Illustratie vooromslag: 'De dieren worden
geschapen', Meister Bertram (14e eeuw),
Grabower Altar Hamburg.*

De Christengemeenschap in Nederland en Vlaanderen Adressen en tijden van diensten

M=mensenwijdingsdienst, K=zondagsdienst voor de
kinderen, info: gezien onregelmatigheid navraag nodig.

Alkmaar, Oude Kanaaldijk 9, 1825 AT, +31-6-48118787,
M zo 10, di 9, do 10, za (info), K zo 9 (info)
Amsterdam, A.J. Ernststraat 869, 1081 HL,
+31-20-6420769, bgg 4414949, M zo 10, wo 9,
do 10, za 9 of 11 (info), K zo 9.30 (info)
Antwerpen, H. Consciencelaan 107, B-2640 Mortsel,
+32-3-4406821, M zo 10, wo 9.30, do 10 in Olen
(info), vr 9.30, K zo 9.30 (info)
Arnhem, Brugstraat 5, 6811 MB, +31-26-3621769,
M zo 10 (info), do 9.00 (info), K zo 11.00 (info)
Den Haag, Groot Hertoginnelaan 2, 2517 EG,
+31-70-3634898, M zo 10.15, di 9 Engelse dienst
(info), wo 10 (info), do 9 (info), vr 10.30 (info),
K zo 9.30 (info)
Driebergen, Rijsenburgselaan 2a, 3972 EJ,
+31-343-785 437, M zo 10.30, di 9.30 (info),
do 9.30, K zo 10 (info)
Eindhoven, Dorpstraat 122, 5504 HL Veldhoven,
+31-40-2221009, bgg 2520498, M zo 9.30 of 10.45
(info), wo 9.30 (info), vr. 9.30 (info), K zo 10 (info)
Gent, Kasteellaan 54, 9000 Gent (geen postadres),
+32-9-2334768, M za 10 (info), K za 9.30 (info)
Het Gooi, Veldweg 1, 1404 CV Bussum, +31-35-5417957,
bgg 6563160, M zo 10, do 10 (info), K 11.15 (info)
Groningen, Lauwersstraat 3, 9725 HD, +31-592-347059,
bgg +31-594-659558, M zo 10.30 (info), do 10 (info),
K zo 10 (info)
Leeuwarden, Droevendal 9, 8911 KK, 0031-594-659558,
M zo 10.30 (info), wo 9.15 (info), K zo 9.45 (info)
Leiden, Vestestraat 49, 2312 SW, +31-71-5727618,
bgg +31-6-52342851, M zo 10.30 (info), do 10
Duitse dienst (info), K zo 10 (info)
Meppel, Catharinastraat 44, 7941 JG, +31-6-40289590,
M zo 10.30 (info), wo (info), K zo 9.45 (info)
Middelburg, Lange Noordstraat 62 (geen postadres),
+31-118-583352, bgg +31-6-46616138, M zo 10
(info)
Rotterdam, Lumeysstraat 33, 3039 ZN, +31-10-2232317,
M zo 10.30, di 9.30, wo 9.30, vr 7.30, K zo 10
West-Brabant, Minckelersstraat 27 (geen postadres),
Breda, +31-76-5422983, bgg 5021945, M za 9.30
(info)
Zeist, van Tetslaan 4, 3707 VD, +31-30-6913868,
M zo 10.30, wo 9, do 8, vr 10 (info), K zo 9.30
Zutphen, Badhuisweg 27, 7201 GM, +31-575-524420,
M zo 10.30, di 9.15 (info), do 9.15 (info), K zo 10 (info)

Landelijk secretariaat: 070-3451506

Groot Hertoginnelaan 4

2517 EG Den Haag

e-mail: secretariaat@christengemeenschap.nl

website: www.christengemeenschap.nl

Van de redactie

Hij komt, hij komt, vol verwachting klopt ons hart: de Internationale Pinksterconferentie 'Spelen met vuur' komt eraan! Van 2 tot 6 juni kunt u in Den Bosch zelf zien en beleven hoe aanstekelijk het enthousiasme werkt van mensen van de wereldwijde Christengemeenschap. Vreugde en pioniersgeest van de landen waar de beweging nog klein is en inspiratie uit de landen waar ze al groot gegroeid is, u kunt het er vinden. Warm u in deze koude dagen alvast aan het Pinkstervuur en meld u aan.

Aan het Pinkstervuur, geschenk van de vrijheid, ging een lange weg vooraf, een weg die begon in het paradijs. In dit nummer spannen we voor u de boog van de Hof van Eden tot aan het Nieuwe Jeruzalem. Klappertanden van de kou of tandenknarsen hoeft u ook zeker niet meer na het lezen van het Adventsartikel 'De duisternis daarbuiten', een hartverwarmende bijdrage over onder andere Mattheus 22.

Warmte in dit nummer vindt u ook in het interview met drie vaders over het vader zijn in deze tijd. Ze volgen de moeders op die vorig jaar voor 'In beweging' werden geïnterviewd. De vaders vertellen hoe ze omgaan met de wisselwerking tussen idealen en realiteit in de opvoeding; over het omgaan met technologie, over de papa-dag en hoe ze ruimte maken voor gesprek en begrip. We wensen u veel leesplezier en een goede Advent- en Kersttijd toe.

Judith Slokker

Geef je over

Het leven bestaat voor een groot deel uit geven en nemen. In het leven van de natuur wordt onophoudelijk gegeven en genomen. De rijpe vruchten worden geoogst, mensen en dieren nemen ervan dat het een lieve lust is. De planten schenken uit hun overschot, denk maar aan de enorme hoeveelheid eikels die in de herfst onder een eikenboom kan liggen. De dieren schenken melk en honing en vaak ook nog hun eigen leven, hun eigen vlees. Zonder de voedselketens bezwijkt het leven aan de top, maar we kunnen met eerbied nemen wat de aarde ons geeft.

In het menselijk leven valt op hoe het kleine kind moet nemen om te groeien. Een veeleisend persoontje, dat door een bekend bioloog die het menselijke niet direct op de voorgrond plaatst, als larve wordt betiteld. Met enig geluk geeft de omgeving echter werkelijk om je en schenken de opvoeders en de lieve mensen ook aandacht en warmte. Het kleine kind kan zich dan ontwikkelen tot een gulle gever.

Het Christuskind is een godsgeschenk. In de ogen van dit kind schouwden de herders de bron van de eeuwige liefde. Zijn voleinding vond deze liefde in de woorden van Jezus aan het einde van zijn leven: "Neemt met het brood..., neemt met de wijn..." Met het mysterie van de ware menswording in Advent en Kerst kunnen we ons afvragen: blijf ik een larve of haak ik aan bij de liefde die van het Christuskind uitstraalt? Waar geef ik mij aan over in de komende tijd?

Frank Storm

Thema: Het paradijs

De laatste dag van de Adventtijd, 24 december, wordt 'Adam en Eva dag' genoemd. En zo staan we aan de vooravond van de Kerstnacht stil bij het drama van de verdrijving van de mens uit het paradijs. In dit themanummer over het paradijs beschrijft Wilma Bos, kijkend naar een werk uit de beeldende kunst, de verdrijving uit het paradijs als een geboorteprocés. Regisseur en speler Hans van Tol vertelt over zijn ervaringen met het spelen van het Oberufer Paradijsspel. Feike Weeda schreef, geïnspireerd door een oude Joodse sage, een verhaal over het graf van Adam en Eva. Tot slot spant Ton Besterveld de boog van het eerste naar het laatste Bijbelboek, van de tuin naar de stad, van het paradijs naar het nieuwe Jeruzalem.

De verdrijving uit het paradijs

door Wilma Bos (geestelijke met emeritaat, Den Haag)

Het christendom heeft een sterk visuele traditie. Alle belangrijke verhalen werden in de loop van de eeuwen in beelden voorgesteld. De kerken waren van buiten en van binnen vol met beeldhouwwerken, schilderijen, reliëfs en iconen. Naast de Bijbelse verhalen die tijdens de diensten werden gelezen, konden de mensen de inhoud van die verhalen ook door die afbeeldingen op zich in laten werken.

Door het feit dat Christus in de aardse werkelijkheid was verschenen, vanuit het onzichtbare in het zichtbare, kon de rijke wereld van de christelijke beeldende kunst geïnspireerd worden, zowel ten aanzien van de verhalen van het Nieuwe Testament, als van het Oude Testament.

De joodse traditie was sterk op het horen ingesteld, niet op het zien. Direct na het eerste gebod 'Gij zult geen andere goden voor mijn aangezicht hebben' volgt het tweede: 'Gij zult u geen gesneden beeld maken, noch enige gestalte van wat boven in de hemel, noch van wat beneden op de aarde, noch van wat in de wateren onder de aarde is.' De reformatie greep overigens weer op dit gebod terug. Zo leven de inhoud van veel Bijbelse verhalen in ons geheugen en bewustzijn als beelden, die we in kerken, musea en boeken hebben gezien.

Onverbiddelijke ernst

Het verhaal van de verdrijving uit het paradijs kunnen we lezen in het eerste Bijbelboek Genesis, in het derde hoofdstuk. Het is de afsluiting van de beschrijving van de schepping van de wereld en van de mens, en van de oorspronkelijke relatie tussen God, de mens en de verdere schepping. Maar die paradijselijke wereld heeft vanaf het begin een aspect dat de harmonie kan verstoren en ook zal gaan verstoren: het verbod om te eten van de boom van de kennis van goed en kwaad. Ook leeft er vanaf het begin een wezen, dat de nog jonge mens in verwarring brengt. Het verleidt de mens om het gebod te overtreden, met de belofte om aan God gelijk te worden. Het drama ontvouwt zich, op de manier die we 'de zondeval' noemen.

De harmonie is verstoord en het mannelijk-vrouwelijke mensenwezen kan niet in het paradijs blijven, maar moet zich verbinden met de tot dan toe niet genoemde wereld buiten het paradijs, die van een heel andere aard is. Daar heersen de wetten van het geboren worden en van het sterven, van de moeite die gedaan moet worden om als aardemensen te leven en te werken. Ook moet daar geleefd worden in de spanning tussen goed en kwaad. We herkennen die wereld, ze is die van ons. De afbeeldingen van dit verhaal zijn

verbonden met onver-biddelijke ernst, geen weg terug. Ze zijn te zien in de engel die met een vlammend zwaard de weg terug verspert en in de lichaamshouding van Adam en Eva. Daarin spiegelt zich verlies en vertwijfeling.

Deze gebeurtenis in de menselijke geschiedenis wordt herdacht op 24 december, de dag voor Kerstmis. Je kunt je afvragen, wat die twee gebeurtenissen met elkaar te maken hebben. In de tradities van het afbeelden van Bijbelse verhalen leeft vaak een kennis van verbanden, die we in deze tijd soms zijn vergeten, maar weer kunnen ontdekken.

Geboorte

Voor dit artikel viel mijn keuze op een houten paneel 'De verdrijving uit het paradijs' door Domenico di Michelino (Florence, 1417-1491). Het hangt in het Bonnefantenmuseum in Maastricht. Wonderlijk is, dat de afbeelding aan de rechterkant lijkt door te gaan: de stralen uitgaande van Gods hand zijn samen met Zijn blik gericht op een onzichtbare scène rechts. Naast de vleugels van de cherub die het zwaard heft is nog net de tip van een vleugel van waarschijnlijk een andere

De verdrijving uit het paradijs', Domenico di Michelino (ca.1450), Bonnefantenmuseum Maastricht

engel te zien. Er wordt dan ook aangenomen, dat dit paneel deel uit heeft gemaakt van een drieluik, waarop in het midden de verkondiging aan Maria door de aartsengel Gabriël was afgebeeld. Deze combinatie van afbeeldingen kwam wel vaker voor.

De verdrijving uit het paradijs in combinatie met het thema van geboorte, zo vreemd is dat niet. Bij een geboorte ervaren veel mensen dat iets van de hemelwereld voelbaar wordt. In de ogen van een pasgeborene is soms een grotere wijsheid dan de onze zichtbaar; en zelfs de wildste grote broer wordt opeens stil en aandachtig bij de wieg. Elke geboorte brengt voor ons die hier leven weer iets van het hemelse op aarde, maar voor de pasgeborene is het vergelijkbaar met de verdrijving uit het paradijs.

Achter elke geboorte schuilt een noodzakelijkheid. In elk aardeleven is een opdracht verscholen, die in de loop van de tijd herkend kan worden. Soms is daar moed voor nodig, maar het kan ook een bron van kracht en levensvreugde zijn. Wanneer we goed luisteren, klinkt in de woorden van kinderen soms iets van die besluiten, die voor de geboorte werden genomen, door. En als volwassenen kunnen we leren om ons leven te 'lezen', de besluiten die we ooit genomen hebben te herkennen en als de onze in vrijheid aan te nemen.

Een bijzonder voorbeeld dat ik tegenkwam. Een vrouw had tijdens haar kinderjaren duidelijke herinneringen aan de weg die ze had afgelegd voor de geboorte en aan de besluiten die daar genomen werden. Ook als volwassene droeg ze die herinneringen nog levendig in zich. Een fragment uit haar beschrijving: *"Ik voel me als het ware losgemaakt uit de duisternis. Ik beweeg me en voel daarbij verwondering, vreugde en de sterke wens dit bewegen voort te zetten. Uit de rand van de duisternis word ik een wezen gewaar, dat me aan de linkerkant begeleidt."* Ze ervaart de verleiding om terug te keren, niet voorwaarts te gaan. *"Ik beweeg me naar een lichtvlek toe, die als een vlakke vol kleuren en beelden uitgebreid ligt. Ik wordt gewaarschuwd voor*

mijn ouders (de moeder wordt zwanger van een alcoholist). Maar ik ben vastbesloten onder te duiken in dit licht. De stem van het wezen naast me wordt steeds duidelijker. Ik mag kiezen tussen twee wegen: de ene is om uiterlijk mooi te worden maar innerlijk arm; of de andere: innerlijk mooi en rijk te worden. Ik kies de tweede weg met de gedachte: het uiterlijke zal ik wel kunnen beïnvloeden. Dan is er liefde om mij heen, maar ook treurnis. Bij het afscheid is me nog een wens gegund, maar de beweging is niet meer op te houden. Het lijkt wel of de beweging de inhoud van de wens is. Ik heb de beleving van tijd, ervaar het verbleken en terug glijden van wat achter me ligt. Ik schrik en wend me met moeite om. Ik wil de zekerheid van de Vader in mij dragen, nooit het bewustzijn verliezen, wil een licht in mij dragen. De vreugde van het wezen naast mij voelt als een zingen. Dan wordt het troebeler. Tot slot wordt indringend tot mij gesproken: ik zal een taak hebben en ik beloof om me die taak te herinneren. Terwijl ik me voortbeweeg komt een vergeten over mij, dat als een doek verhult. Nog eenmaal roep ik, en deze roep is als een brug, wordt doorzichtig en schemerig. Dan verdwijnt de herinnering." (1). Ze wordt geboren als een kind voor wie de moeder zich schaamt.

Vervloeking wordt belofte

Dit soort herinneringen is weliswaar zeldzaam, maar ze tonen toch iets wezenlijks aan. Elke geboorte is een verdrijving uit het paradijs, maar dat niet alleen. De geboorte van Jezus op aarde was de eerste na de verdrijving uit het paradijs, die niet uit noodzakelijkheid, maar uit vrijheid geschiedde.

Tijdens de mensenwijdingsdienst worden aan het begin van het communiegedeelte geheimen onthuld, die te maken hebben met die spanning tussen vrijheid en noodzakelijkheid in het besluit tot een aardeleven. Er wordt gesproken over de vrede met de wereld, waarmee wij ons samen met Christus willen verbinden. Vrede in deze zin is de meest actieve en creatieve houding waarmee een

mens in het leven kan staan, omdat die de wording van de wereld in het oog heeft, zoals het daar wordt genoemd. Het is geen vrede die willoos alles accepteert, maar een liefdevolle innerlijke rust, die de kracht geeft te handelen waar dat nodig is en te verdragen waar dat aan de orde is. Zo kunnen we ons de innerlijke houding van Christus voorstellen ten aanzien van een verre van volmaakte wereld, en wij kunnen dat leren. 'Gij, die zonder krankheid zijt uitgegaan van de Vadergod', zo spreken we degene aan, die naast ons stond voor onze geboorte en die de kiem van zijn vrijheid in ons heeft geplant.

Op het schilderij van Domenico di Michelino worden Adam en Eva heel verschillend afgebeeld. Adam houdt de hand voor de ogen, lijdend onder de gevolgen van wat er is gebeurd. Maar Eva kijkt vooruit, ze strekt haar hand naar voren. Het lijkt wel of ze tegen Adam wil zeggen: laten we voorwaarts gaan, niet terug kijken. Misschien voelt ze vanuit de toekomst naar zich toekomen, wat op de afbeelding op het paneel achter haar rug gebeurt: de geboorte op aarde van dat

godelijke kind, dat alle geboortes daarna een nieuw licht meegeeft. Maar ze moeten daarvoor wel een lange weg afleggen, helemaal om de aarde heen, totdat dit zal geschieden.

De woorden die bij de verdrijving uit het paradijs worden gesproken klinken daar als een vervloeking: het onderhevig zijn aan de cyclus van geboorte en dood en de moeite die het bestaan op aarde kost. Door de geboorte van Christus op aarde worden die woorden veranderd in een belofte: door de cyclus van geboorte en dood kan de mens werkelijk goed en kwaad leren kennen en daardoor medeschepper worden. De toekomstige aarde is niet meer alleen een goddelijke schepping waarin de mens woont, maar een gezamenlijke schepping van God en mens.

(1) Vertaald uit: 'Gespräche mit Ungeborenen', Dietrich Bauer, Max Hoffmeister en Hartmut Görg, Urachhaus Verlag.

Het Paradijsspel

door Hans van Tol (gemeente Arnhem)

In veel gemeenten van de Christengemeenschap en op vrije scholen worden elk jaar de Oberufer Kerstspelen opgevoerd: het Paradijsspel, het Herders- of Geboortespel en het Driekoningenspel. Van deze drie spelen is het Paradijsspel weliswaar het kortste en het spel met het minste aantal spelers, maar daarmee zeker niet het gemakkelijkste spel. Al kun je dit eigenlijk niet zo stellen, omdat elk spel zijn eigen sfeer en specifieke aanpak vraagt. Over deze sfeer en specifieke aanpak wil ik het eerst hebben, daarna over het repetitieproces, de rollen en de taken en ten slotte een tweetal voorbeelden van opvattingen en ervaringen.

Wat voor spel is het?

In het Paradijsspel wordt getoond, met beelden, spel en zang, hoe de mens – man en vrouw – geschapen werd, vervolgens door de duivel verleid werd om de appel van de boom van de kennis van goed en kwaad te eten en hoe Adam en Eva uit het paradijs verstoten werden: de zondeval. Het spel vertelt wat er in het verleden plaats vond en hoe zich dit uitdrukt in de relatie tussen godheid en mens. Hierin herkennen wij de epische vorm. Deze vorm vind je bijvoorbeeld ook in de Griekse tragedies. Dit geeft de richting voor de aanpak van het spel aan: gedragen, objectief, breed en zonder haast.

Adam en Eva met Godvader bij de boom van kennis van goed en kwaad

De afzondering van onze goddelijke herkomst is door de zondeval een feit. Je zou ook kunnen zeggen dat het de geboorte van het bewustzijn van de mens betreft, die door de 'zondekrankheid' in beweging komt. Hiermee wordt ook de keuzevrijheid zichtbaar en werkzaam. Wat er daarna verder gebeurde, beleven we in het Driekoningenspel en als laatste in het Kerstspel. Christus wordt – om de mens te verlossen van deze zondekrankheid – de nieuwe Adam, de Heer van de hemelkrachten op aarde. Door de terugkeer naar het goddelijke leeft de mens niet meer in afzondering.

Wat moet er gebeuren voor de uitvoering?

Het voelt voor mij als een goede gewoonte elk spel te gaan spelen alsof het de eerste keer is. Hierdoor ontstaat het openstaan voor andere invallen en inzichten; ook al doordat vaak nieuwe spelers of regisseurs aan het werk zijn. Hoewel het steeds hetzelfde spel is, verandert daardoor iets, waardoor je kunt zeggen: het spel is nooit af. Elk jaar kan iets nieuws ontdekt worden. Een goede voorbereiding staat hiervoor garant.

De tekst is een belangrijke wegwijzer. Wat staat er eigenlijk, is het voldoende duidelijk en hoe geef je je eigen rol de juiste vorm? Met andere woorden: de hele weg tot aan de uitvoering is één groot zoekproces. Op alle opkomende vragen moet richting gezocht worden voor de antwoorden. Dat zet ons in beweging; ik spoor de spelers aan om zelf op zoek te gaan. Elke repetitie kan zo een kort inhoudelijk deel hebben.

Het spelen komt pas goed in beweging als alle teksten geleerd zijn. Dit geldt ook voor de liedteksten, wat vaak een hele klus is. Hoe leer je effectief je tekst? Dat kan voor iedereen anders zijn maar als regisseur moet je daar wel aandacht aan geven. Door in elke repetitie zo mogelijk het hele spel te spelen, leren we de voortgang, de pauze momenten en het ritme of de timing van het spel. Het overzicht groeit en daarmee de rust door het weten dat er ook een eind aan zit. Het is een voortdurend stromende aaneengesloten beweging.

Het helpt om als kennismaking op de eerste repetitie gezamenlijk de liederen te zingen,

Godvader geeft Adam en Eva zijn zegen

het beleven van het spel wordt dan ervaren omdat in de liederen het hele verhaal verteld wordt. Het helpt ook om al snel in de kostuums te gaan spelen. Daardoor komt de rol dichterbij. Ook moet er voldoende ruimte zijn om met elkaar het spel na een repetitie terug te beleven. Mijn opzet is dat iedereen vertelt hoe het gegaan is, of hij getroffen is door het spel van de ander dan wel adviezen heeft om hieraan iets te verbeteren. Samen beleven wij het zoekproces. Als we een paar repetities verder zijn, wordt het een gewoonte om zo met elkaar de voortgang te bespreken. Het spel groeit en komt in de juiste vorm.

De gebaren

Voor alle spelen geldt het goed samenspelen met elkaar. Dit drukt zich in het Paradijsspel voornamelijk uit in de gebaren. Adam wordt in drie gebaren geboren: de levensadem, het verstand en het rechtop staan. Vervolgens, als God de Heer Adam het paradijs laat zien, volgt Adam Zijn gebaren zo precies mogelijk. Adam leeft immers nog in de eenheid van en met God de Heer. Alle teksten in het spel wor-

den vergezeld van kleine of grote gebaren. Hierbij hoort ook de gezichtsuitdrukking. Ook de samenwerking tussen Adam en Eva vraagt een goede afstemming. Zij zien elkaar voor het eerst. Het zijn geen mensen van deze tijd. Kunnen wij ons voorstellen wat zij beleefden toen zij elkaar voor de eerste keer zagen? Daar is het de opgave uit te gaan van een veel naïeve beleving, als kinderen die net komen kijken. Samen lopen zij door het paradijs. Om hun vroegere eenheid beeld te geven, helpt het als zij hand in hand lopen.

Bij de verleiding door de Duivel reageert Eva anders dan Adam. Waarom en hoe wordt dat uitgebeeld? Dat is bijvoorbeeld een vraag waarover we het bij die scene kunnen hebben. In deze aandacht staat de inhoud centraal, niet de prestatie om daar te komen, die ontstaat door het enthousiasme samen daaraan te werken. Als dan uiteindelijk de uitvoering plaats gaat vinden, komen we voor een laatste keer, net voor de voorstelling, bijeen. Mijn advies is dan alles los te laten en niet te vergeten om te genieten van het spelen.

Een korte beschrijving van de rollen en taken

De Boompjesdrager, de verteller, houdt steeds contact met de Engel, groet mee met hem of haar, loopt voorop bij de ommegangen en geeft het tempo aan. De Engel (Gabriël) speelt ernstig en onder de indruk van de opdracht. Het verjagen van Adam en Eva uit het paradijs gebeurt met grote gebaren. God de Heer blijft gedurende het hele spel op het toneel. Zijn troon staat in het midden. Hij speelt monumentaal, is zeker, Hij is drager.

Adam is steeds verbaasd. Eerst denkt hij, dan doet hij en neemt de tijd ervoor. Eva speelt onbevangen, open en ook verbaasd over alles wat er gebeurt. Later is zij zeer geschrokken en voelt zich verantwoordelijk. De Duivel (Lucifer) is ook toneelknecht. Hij neemt de tijd om Adam en Eva te zoeken, kan daarbij ook de zaal inlopen. Hij is beweeglijk, loopt niet ineens gedoken, maar voornamelijk recht-op, waardoor de vervloeking als effect ook beter uitkomt.

Het team van medewerkers: Iemand die de zang begeleidt en kan repeteren met de kompany, die de regisseur tips kan geven voor het zingen en het lopen van de ommegangen. De grimeur en iemand die de kleding verzorgt. De regisseur is dienstbaar aan het proces en zorgt voor een goede organisatie waarin de spelers zich thuis voelen.

Een voorbeeld uit de praktijk

In 2014 waren in Arnhem tot onze spijt niet de nodige elf spelers te vinden om het Kerstspel in te studeren. Voor het Paradijsspel waren wel zes spelers beschikbaar, zodat we ons daarop richtten. De repetities begonnen en degene die de Engel speelde had zelfs nog nooit een kerstspel gezien. Dat kan een nadeel zijn, maar in deze situatie pakte het goed uit. Zeer aandachtig gaf zij vorm aan de rol, waardoor ik bijna vergat dat er nog aanwijzingen nodig waren.

Tijdens het instuderen kwam opnieuw de teleurstelling ter sprake dat het Kerstspel niet door kon gaan. De Maria van het jaar daar-

voor was toen zwanger en had inmiddels een prachtige dochter gekregen. Zij keek terug op haar rol als Maria en had een bijzondere herinnering aan het spelen van die rol als zwangere vrouw. Eigenlijk was voornamelijk het dragen van het Maria-gewaad voldoende om dat nog eens te beleven. Zo zijn we op zoek gegaan naar een vorm die passend was om toch nog iets van het Kerstspel te beleven en vonden het volgende. We hebben een koortje gevormd die het oude adventslied O kom, o kom Emanuel instudeerde. Het zat tijdens de uitvoering achter in de gemeentenzaal van de Johanneskapel in Arnhem waar de uitvoering plaats vond. Aan het einde van het spel, toen het lied van de kompany wegstierf, zong het koor in aansluiting dit lied. Het heeft een aantal coupletten dus het duurde even. In deze tijd kwam Maria haast ongemerkt het toneel op en bleef stil in afwachting voor op het podium staan. Toen het lied uit was kwam van achter uit de zaal de Engel op, nu met ster. De engel Gabriël was ook bij de geboorte. Wat volgde was de verkondiging aan Maria uit het geboortespel, als vervolg op de woorden van de engel uit het Paradijsspel: "Tot ik u langzaam wederkeren heet". Een waardig antwoord. Tot slot zongen we met elkaar Nu daagt het in het oosten en Nu zijt welkome. We maakten foto's van de spelers in hun toneelkleren. Na afloop kwam een van hen naar mij toe en vroeg mij de foto want na de rol innerlijk doorleeft te hebben, 'wil ik nu eindelijk wel eens zien hoe ik er uit zag.'

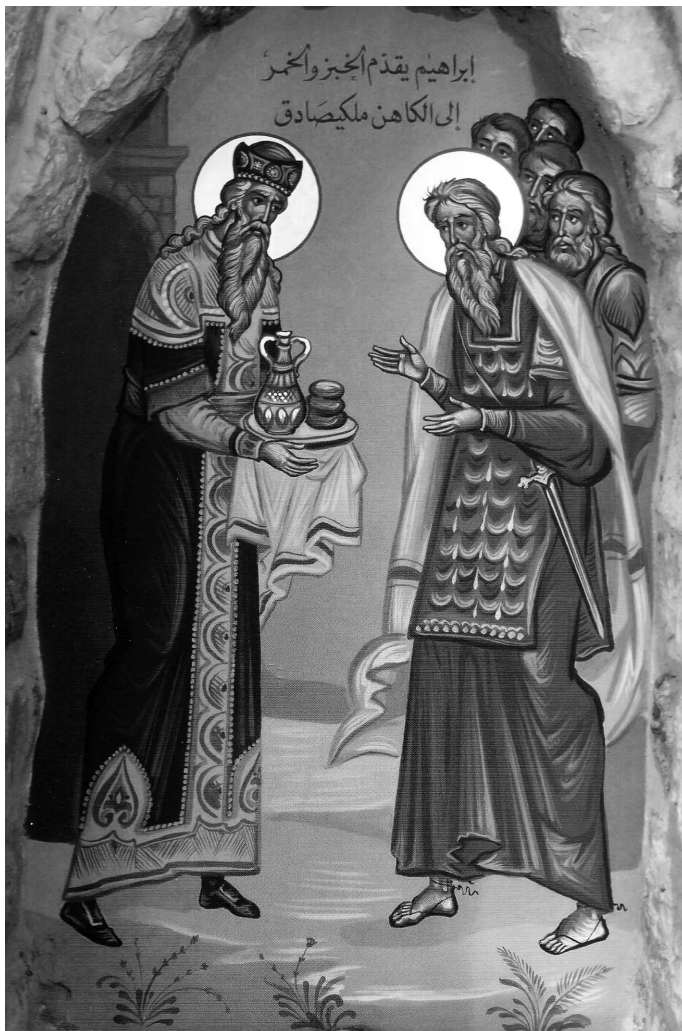
Het graf van Adam en Eva

door Feike Weeda (gemeente Eindhoven)

Aan het begin van de 20e eeuw verzamelde Micha J. bin Gorion Joodse sagen die ons beeld van allerlei oud-testamentische gebeurtenissen kunnen aanvullen. Ook 'De grot der schatten' van Efraïm de Syriër uit de 4e eeuw na Chr. geeft een rijkdom aan beelden, onder meer over het boek, het gewaad en graf van Adam. Uit verschillende bronnen werd onderstaand verhaal samengesteld.

Abraham op weg naar Melchisedek

Een stoet dienaren was de berg afgekomen, met vooraan de oude knecht Eliëzer. Hij vertelde Abraham, die beneden bij de brug over de beek Kidron stond te wachten: "Heer, de tienden zijn gegeven aan de Dienaar van de Allerhoogste. Wij hebben boven uw tent opgeslagen en wachten in het kamp op de Olijfberg op u, hoe lang het ook duurt." Abraham knikte Eliëzer toe en beklom alleen de berg Moria, die de Dienaar ook wel *Salem* noemde. Het was een steile klim en de zon scheen al fel. Af en toe stond hij stil en keek naar het stuk dat hij al geklommen had en het uitzicht. Onder een afnemende maansikkel schitterden de olijfbomen aan de overkant zilvergroen in het ochtendlicht.

'Melchisedek en Abraham', icoon

Dit was het droge land, bedacht Abraham, dat van de diepe wereldbronnen en de lange regens gespaard was gebleven toen God de zondvloed bracht. Hier had de duif een olijftak gevonden en aan Noach gebracht. Noach, de Man van de Aarde, wandelde net als zijn

grootvader Methusalah met de Ene. Hij had de mensen 128 jaar lang gewaarschuwd en ze hadden niet geluisterd.

Aan het einde van het pad, boven op de berg, zag Abraham de tent van de Dienaar staan vlakbij een stenen altaar. Een oude man, Melchisedek, wachtte er op hem en Abraham knielde diep voor zijn voeten. De man legde zijn handen op zijn hoofd en sprak: "U bent Abraham, wiens ster de vier sterren in de gewesten doorkruiste in het uur van uw geboorte. U bent Abraham, die met uw elf vrienden weigerde tegels te bakken voor Nimrods toren. U bent Abraham, die met uw woorden van geloof de afgoden en Nimrod zelf deed vallen. Deze verstomde, sliep twee uren en erkende daarna God de Heer. De Heer zelf wees u de weg naar het land van uw nageslacht." Bij elk woord knikte Abraham, in herkenning van zichzelf en de wonderen Gods.

"Stamvader van een heel geslacht zult u zijn, zoals Adam al in het paradijs schouwde, toen hij las in het Boek der Schepping. Want het was de engel Michaël die Adam het Boek der Schepping gaf, waarin ook de namen van de zielen van alle tijden geschreven staan nog voor zij geboren zijn. Adam kende het wezen en de naam van alle schepselen en noemde hen bij hun naam. Na Adam las zijn zoon Seth in het Boek van de 72 tekens, maar hij verstopte het in een gouden kist in een grot. Daar vond Henoeh het die erin las en zijn wijsheid en goddelijke glans werd over de hele aarde gekend.

Na hem en zijn zoon Methusalah, las diens kleinzoon Noach het boek op de saffieren steen. De engel Rafaël openbaarde hem de geheimen van alle lichten aan de hemel en alle engelen. Maar ook las hij erin over het menselijk lichaam en de geneeskunde. En hij kende het onderscheid tussen goed en kwaad en het geheim van leven en dood. Hij hoorde de zielen jammerend ten onder gaan in de grote vloed, maar bracht de dieren twee aan twee en zeven aan zeven aan land. Na Noach las zijn zoon erin en hij behoedde het tot nu toe boven het graf van Adam en Eva."

Het offer bij de schedelplaats

Abraham keek op. Het graf van Adam en Eva? Hij had er nooit over nagedacht en was er altijd van uit gegaan dat dit graf in de vloed verloren was gegaan. Melchisedek ging zitten om het verhaal verder te vertellen.

"Toen onze vader Adam voelde dat hij zou sterven, gaf hij zijn zoon Seth de opdracht om zijn lichaam in een grot te verstoppen, zodat het niet aanbeden zou worden. De lichtglans van Adam was na de tocht uit het paradijs wel verminderd, maar toch nog te sterk voor mensenogen. Zijn gewaad gaf hij aan Seth, dat deze en vervolgens Henoeh, Methusalah, Noach en diens zoon Sem droegen. Toen de dieren de ark waren binnengegaan en sliepen, ging Noach naar het graf van Adam en Eva... en de grond ging open onder onze voeten en wij namen de lichamen van Adam en Eva voorzichtig mee in een kist." Abraham keek de oude man verbaasd aan en zag aan zijn gezicht, dat hij vanuit herinnering vertelde en niet vanuit wat hij gehoord had van anderen.

"Hun lichamen waren nog heel, maar het schijnsel was te sterk voor onze ogen. Het was een goddelijk licht dat van hun lichaam uitging, het laatste licht van het paradijs. Wij brachten hun lichamen in de ark, samen met de offerandes van goud, wierook en mirre. Zo werden de lichamen van de vader en moeder van de mensheid voor de ondergang van de vorige wereld behoed. Maar het was pas veel later dat mijn vader, Noach, toen hij stervende was, mij bij zich riep. Hij gaf mij het gewaad van Adam en liet mij de lichamen hier begraven, om volgens zijn offerdienst bij het graf te voltrekken." Sem wees in de verte naar een kleine heuvel. "Daar is de schedelplaats, waar de schedel van Adam rust." Abraham knielde opnieuw diep neer voor Sem, de Koning van Gerechtigheid, de Melchisedek.

Melchisedek, de Dienaar, hief zijn armen op en zei tot Abraham: "Kom Abraham, ontvang brood en wijn van de Allerhoogste. De komende drie jaar zullen wij hier dagelijks dit offer volbrengen. De Heer vroeg aan mijn vader Noach geen bloed meer, maar alleen

'Kruisiging op het graf van Adam', Fra Angelico, Museo di San Marco Florence

het graanbrood, samen met onze gebeden en goede daden." Abraham stond op en kwam naast hem aan het altaar boven op de berg Moria staan.

"Allerhoogste God, ontvang de geur van het brood uit het graan. Ontvang de geur van

onze gebeden uit het hart. Ontvang de geur van onze weldaden, die wij offeren. Moge het u een lieflijk offer zijn. U schiep hemel en aarde en redde Noach en zijn geslacht uit het water. Wij leven in uw licht, wij eten en drinken van uw aarde, wij ademen uw liefde."

De polariteit van de tuin en de stad – De Hof van Eden en het nieuwe Jeruzalem

door Ton Besterveld (geestelijke in de gemeente Zutphen)

Wij denken vooral in polariteiten. Kinderen doen er raadselspelletjes mee op de achterbank tijdens een lange rit: is het een man of een vrouw, groot of klein, dik of dun, jong of oud enzovoort. Maar ons denken zou deze polariteiten niet hanteren, als ze niet ook in de werkelijkheid voorhanden zouden zijn. We vinden ze ook, misschien wel vooral, in het religieuze leven: goed en kwaad, schuld en onschuld, leven en dood. Het is dan ook niet verrassend, dat het scheppingsverhaal begint met polariteiten.

Lezen we het boek Genesis, dan ontwikkelt zich de ene polariteit na de andere. In het begin van al het begin wordt de aarde uitgebreed. De god-

delijke geesten, de Elohim, die dit doen, vormen al een wonderlijke polariteit: hoewel hun naam een meervoud is (er zijn er zeven), treden ze op als eenheid. Achter die eenheid kunnen we Christus vermoeden, de Logos, het scheppende Woord. Deze Elohim omhullen en doordringen de vloeiend bewegende duisternis: daarin wordt het licht geboren. Uit de polariteit van licht en duisternis ontstaan verdere polariteiten: hemel en aarde; land en zee; zon (dag) en maan (nacht). De aarde krijgt steeds meer vorm en wordt begroeid en met leven, doordrongen door plant en dier. Zo wordt ze de woonplaats van de mens, die hierin mag leven. De schepping lijkt hiermee voltooid te zijn en het eerste hoofdstuk van Genesis eindigt dan ook.

'Het paradijs', Jan Brueghel (1615), Städel Museum Frankfurt am Main

Maar andere belangrijke polariteiten zijn dan nog niet genoemd: daarvoor moet de schepping nog afdalen uit de hemel. Eerst trekken de Elohim, die tot dan toe de schepping hebben vormgegeven, zich daaruit terug in bezinning en voltooiën wat pas de eerste scheppingsronde is. Deze terugtrekkende bezinning geeft dan ruimte aan een nieuwe stap.

Aangekomen in de aardse vierheid

De eerste scheppingsronde vond nog helemaal plaats in het gebied van de geest. De nieuwe scheppingsronde zet in met iets schijnbaar simpels: het gaat regenen! In dit beeld verbergt zich het afdalen van de schepping. De regen is een beeld voor de levenskrachten die de aarde gaan doordringen: we komen al dichterbij de huidige aardewereld. Een scheppend wezen, Jahweh, één van de Elohim is aan het werk. De lichamelijkheid van de mens wordt gevormd in het vloeibare aarde-element en Jahweh bezielt deze lichamelijkheid. De aarde wordt tot de tuin van Eden, die later paradijs zal worden genoemd. Centraal in deze tuin staat de boom van het leven, maar ook de boom van de kennis van goed en kwaad heeft er een plaats: de polariteit van leven en bewustzijn begint te werken. De mens leeft hierin en verzorgt de tuin; de tuin voedt hem en wordt zelf gevoed door een levensstroom, die zich deelt in vier rivierstromen. Aan deze oorspronkelijke vierheid van de aardewereld wordt ook later gerefereerd als wordt gesproken over de vier winden aan de vier hoeken van de aarde (Openb. 7). Jahweh brengt ook de dierenwereld tot leven in het paradijs en laat de mens alle levende wezens bij de naam noemen: een eerste bewustzijn van zijn omgeving. Maar zelfbewustzijn ontstaat pas bij een volgende stap, als de verschillende geslachten ontstaan: ik ben ik, jij bent jij. Man en vrouw.

Opnieuw lijkt de schepping te zijn voltooid. Jahweh onderneemt geen verdere scheppingsactiviteiten meer en hoewel dat niet wordt genoemd, is er de indruk van een zich terugtrekken, een niet meer alom aanwezig zijn.

Daardoor ontstaat ruimte voor een nieuwe impuls. Geen scheppende, maar een verstorende: het boze doet zijn intrede, door de mens te verleiden de goddelijke ordening te verstoren en zich te vergrijpen aan de boom van de kennis van goed en kwaad. De polariteit van goed en kwaad is werkzaam geworden; de mens moet het paradijs verlaten. We zijn in de huidige aardewereld aangekomen; de geschiedenis begint. Goed en kwaad zullen met elkaar blijven strijden.

De vierheid wordt doordrongen met drieheid

De tuin van Eden is het middelste deel van de scheppingsimpuls, het brongebied van onze wereld. Vooraf gaat de schepping in de geest door de Elohim, wat volgt is de aardse geschiedenis. Daarom is het interessant te kijken naar de beschrijving van het nieuwe Jeruzalem, het doel van onze wereld, het resultaat van de scheppingsimpuls, dat beschreven wordt in de Openbaring van Johannes, het laatste Bijbelboek.

Wat gaat daaraan vooraf? Wat anders dan de strijd tussen goed en kwaad! Het beest, de valse profeet, de draak, de satan leiden en verleiden de mensheid, totdat hun rol is uitgespeeld en zij uit de ontwikkeling verdwijnen. Pas dan verschijnt het nieuwe Jeruzalem. De tegenstelling tussen oorsprong en doel kan niet groter zijn: tuin en stad, natuur en cultuur, goddelijke schepping en menselijk product. Oorsprong en doel staan polair tegenover elkaar.

Het nieuwe Jeruzalem is echter meer dan alleen menselijk product. De stad straalt licht uit met de glans van een kristalheldere jaspis. Jaspis is op aarde een ondoorzichtig gesteente dat, hoewel meestal (bloed)rood, in verschillende kleuren verschijnt. Deze jaspis is kristalhelder, licht doorlatend. De materie is in het nieuwe Jeruzalem transparant geworden voor het uitstralende geestlicht. Ook de straten van de stad worden beschreven als van zuiver goud, dat net als de jaspis doorzichtig is als glas. In deze stad, die uit de goddelijke wereld afdaalt, heeft alles geestelijke kwaliteiten.

De stad is als een kubus, ommuurd, gefundeerd, op de kosmos georiënteerd: drie poorten in elke windrichting, genoemd naar de twaalf stammen. Deze poorten rusten op twaalf fundamenteën, die de namen dragen van twaalf apostelen en met twaalf verschillende edelstenen zijn versierd. Zelf bestaan zij uit twaalf parels, op de poorten zijn twaalf engelen. Deze twaalfvoudige ordening komt ook nog terug in de maten van de stad: 12.000 stadiën (een stadie is ca. 190 m), met een muur van 144 (12 x 12) el (een el was destijds vermoedelijk ca. 50 cm). De oorspronkelijke aardse vierheid is doordrongen door de goddelijke drieheid en gemetamorfoseerd tot kosmische twaalfheid.

In het midden staat het Lam

Is er dan geen enkele verwantschap meer met de tuin van Eden? Toch wel: Jahweh wandelde in zijn paradijselijke tuin – het nieuwe Jeruzalem is de woning van God. Zijn licht is alom aanwezig. Uit de troon van God stroomt door de stad het levenswater, met

twaalf levensbomen langs de oevers die elke maand vrucht dragen. In het nieuwe Jeruzalem vinden we dus ook het nieuwe paradijs. Dit nieuwe Jeruzalem is de nieuwe werkelijkheid; de oude hemel en de oude aarde zijn immers vergaan. De oude polariteiten zijn opgelost: dood en leven, licht en duisternis, dag en nacht, goed en kwaad, ze hebben hun doel gediend, ontwikkeling op gang gebracht, een ontwikkeling die nu voltooid is en die van natuur tot cultuur heeft gevoerd.

Wat is er in de tussentijd met de mens gebeurd? Heeft die alleen het paradijs verlaten en vervolgens allerlei ellende uitgehouden totdat het nieuwe Jeruzalem verscheen? Dan zou er geen werkelijke ontwikkeling hebben plaatsgevonden en zouden een nieuwe hemel en een nieuwe aarde overbodig zijn.

De beschrijving van het paradijs is ook een beeld van de oorspronkelijke mens. De tuin van Eden is het levende mensenwezen, dat door vier levensstromen wordt doordrongen, zoals de Grieken nog wisten. Centraal zijn de twee bomen van leven en bewustzijn: bloeds-

'Het nieuwe Jeruzalem', Gustave Doré (1865)

omloop en zenuw-zintuigstelsel. Het goddelijke is nog in de mens aanwezig, er is nog geen afzondering. De mens is zich nog van niets bewust; niet van zichzelf, niet van de wereld.

De beschrijving van het nieuwe Jeruzalem geeft een beeld van de toekomstige mens. De materie is vergeestelijkt en stralend. De verbinding met de wereld van de geest is volledig hersteld, zo blijkt uit de twaalfvoudigheid. De twaalf zintuigen zijn poorten, ze hebben namen en zijn dus uitdrukking van een wezen. De mens in het nieuwe Jeruzalem is een wezen met een naam: een naam die geschreven staat in het boek van het leven

van het Lam. Deze mens leeft in God, met God in zich, beweegt zich in Zijn licht, maar heeft een begrenzing, is iemand.

Er is dus veel gebeurd, de toekomstige mens heeft niet alleen veel ondergaan maar is zelf ook veranderd, heeft zich ontwikkeld. Tussen oorsprong en doel ligt een midden. In dat midden staat het Lam, de Logos, het goddelijke wezen dat zijn schepping achterna gekomen is, dat ook is afgedaald en mens is geworden; een mens die alle polariteiten verbindt, die draagt en ordent, ontvangt en gezond maakt, die van zichzelf zegt: Ik ben de alfa en de omega, de eerste en de laatste, het begin en het doel.

Op de groei

In de serie 'Op de groei' komen uiteenlopende aspecten van de religieuze opvoeding - van voor de geboorte tot na de puberteit - aan de orde. De naam van de serie duidt zowel op de groei van het kind, als op de groei die de opvoeder zelf gaandeweg doormaakt. In deze bijdrage gaat Marjolein te Pas in gesprek met enkele vaders over vaderschap in deze tijd.

Vader zijn in deze tijd

Marjolein te Pas (geestelijke in de gemeente Driebergen) in gesprek met enkele vaders

Een jaar geleden stelde Marjolein te Pas een aantal jonge moeders uit de gemeente Driebergen de vraag: wat betekent het voor jullie om moeder te zijn in deze tijd? Na afloop stelden de vrouwen haar voor, de vraag over het 'vader zijn in deze tijd' bij gelegenheid eens aan hun partners voor te leggen. Precies een jaar later zitten in de Pauluskerk drie vaders met Marjolein rond de tafel, om over dit onderwerp te spreken. Het zijn Iskander, Stef en Michel. Zij zijn 28, 46 en 50 jaar en hebben samen zeven kinderen. De jongste is zestien maanden, de oudste is zeventien jaar.

De grote uitdaging in de opvoeding van vandaag is misschien wel de omgang met de

technologie. Toen Iskander opgroeide was er zoiets als een Tamagotchi, een plastic ei dat een kleine computer bevatte met een mini beeldscherm. Deed je het spelcomputertje aan, dan werd er een wezen geboren, een puppy of zoiets, die je diende te voeden en verzorgen met behulp van drie knopjes. Afhankelijk van de kwaliteit van zorg die je gaf, kon het beestje groeien en gedijen. Kreeg het hondje te weinig aandacht of eten, dan begon het te piepen. Het was een tijd lang het favoriete speelgoed van veel kinderen. Nee, Iskander heeft nooit een Tamagotchi gekregen van zijn ouders, maar wie had kunnen denken dat de digitale technologie zich zo zou ontwikkelen. Tegenwoordig heeft haast iedereen een computer en smartphone.

Zijn dochter van zestien maanden pikt alles op en bootst alles na. Dus maakt zij nu al swipegebaren (het vegen of slepen van je vinger over het beeldscherm). Hoe verhoud je je als ouders tot de digitale ontwikkeling, hoe stimuleer je bij je kinderen een gezonde omgang met telefoon, computer, televisie?

'Vader zijn', Maria Adriaens (2003) in 'Ruimte zien', Uitg. Asoka

Nieuwe ontwikkelingen inpassen en aanpassen

Stef kreeg een liefdevolle, 'intuïtief antroposofische' opvoeding. "Vlees aten we niet, maar wel veel granen en groenten. Sporten was niet vanzelfsprekend. Er was een televisie in huis, maar ik mocht tot mijn veertiende jaar niet kijken." De ommekeer kwam toen de ondernemer Freddie Heineken werd ontvoerd. Er was sprake van een enorme nationale verontwaardiging. De moeder van Stef volgde op tv de ontwikkelingen rond de ontvoering op de voet. "Vanaf dat moment mocht ook ik televisie kijken." In zijn studententijd kon hij wat de tv betreft moeilijk maat houden. "Het tv kijken heb ik moeten leren doseren." Stef en zijn vrouw kiezen ervoor de kinderen vanuit dezelfde intentie als zijn moeder op te voeden, maar wel pragmatischer. De kinderen zitten op de vrije school. Het gezin sport veel in de vrije tijd. De oudste kinderen hebben een smartphone. Zij whatsappen met hun klas en er is televisie in huis. De vaders vinden het belangrijk dat de kinderen geleerd wordt ook met de digitale wereld om te gaan. Ze willen niet zozeer uitsluiten, maar nieuwe ontwikkelingen tot op een zekere hoogte inpassen en aanpassen. Bij Stef mochten de kinderen vanaf een jaar of vijf zo nu en dan televisie kijken, bij Michel gebeurde dit vanaf de derde of vierde klas. "We begonnen met vriendelijke filmpjes: Peter Post en Buurman en buurman. Ze mogen kijken, maar wel op een door ons gekozen moment, niet omdat er op een bepaalde tijd een uitzending is en niet voor het slapen gaan.

Dat kan tegenwoordig. Je kunt programma's opnemen. We stimuleren ook dat zij bewust met die smartphones omgaan. Hoe gebruik je dat ding en hoe lang en draagt het iets bij? Belangrijk is dat je als ouders een beetje bijstuurt, dat je incidenten of problemen bespreekbaar maakt. Die kinderen snappen veel. Wij hebben een afspraak met de kinderen gemaakt: die telefoons gaan niet mee naar boven bij het naar bed gaan en mogen het huiswerk maken niet verstoren."

Michel vertelt: "De oudste bracht dingen mee naar huis die hij buitenshuis van vriendjes oppikte. Wat ik belangrijk vind is dat er een balans gezocht wordt, bijvoorbeeld tussen het spelen met digitale apparaten binnen en het gewoon lekker buiten spelen. Dat is ons gelukt tot de puberteit, maar nu wordt dat lastiger."

Bij de oudste kinderen gingen de vaders (en moeders) meer uit van het ideaal dat zij voor ogen hadden. De kinderen moesten op een vaste tijd naar bed. Blijven eten bij familie of vrienden kwam minder voor, want dat zou voor een kind het ritmische karakter van de dag verstoren. Bij de jongste is dat ideaal wat bijgesteld. "We hebben de waarde van het moment leren inschatten. Daardoor mag de jongste soms wat langer opblijven en komen we ook wel eens later thuis dan we ons voorgenomen hadden." Iskander vertelt dat zijn vrouw en hij allebei de jongste van een gezin zijn. "Wij hebben een en ander bij onze broers en zussen afgekeken en met een rijk palet aan opvoedingsmogelijkheden kennisgemaakt. Wij kiezen voor niet strak. Zoals het leven is, is de dag ook steeds anders en daar houd ik nu rekening mee."

De papa-dag

Op de vraag welke verandering het vader zijn hen heeft gebracht, vertelt

een van de drie vaders over de enorme biografische inslag bij de geboorte van zijn eerste kind. Zo'n kwetsbaar wezen, waar je samen met je vrouw opeens verantwoordelijk voor bent! "En na een week vertrok de kraamhulp en toen stonden we er alleen voor..." De eerste tijd gaven de moeders borstvoeding. "Als man sta je er dan wat verder vanaf."

Ook het begrip 'thuis zijn' kreeg een totaal andere invulling. Zij gingen alle drie minder werken na de geboorte van het eerste kind.

In plaats van vijf dagen, werkten of werken zij vier dagen in de week. Na verloop van tijd namen hun echtgenotes hun baan voor drie à vier dagen weer op. "We wilden allebei werken en allebei zorgen vanuit het principe van gelijkwaardigheid, door de verantwoordelijkheid voor de opvoeding gezamenlijk te dragen. De kinderen vijf dagen naar de kinderopvang brengen, zagen wij niet zitten. Twee dagen opvang leek ons meer dan genoeg."

Dat werkgevers nog altijd vasthouden aan de vijf dagen norm, maakt het moderne opvoeden lastig. Vaak was en is er in het gezin sprake van een logistieke uitdaging of, zoals één van de vaders opmerkt, van een 'coördinatielast'. Overigens bleek de papa-dag nog een hele klus te zijn. "Ik herinner me nog die eerste dag alleen. Zelfs het flesje geven lukte niet. En hoe vul je het thuis zijn in? Wat doe je nou op zo'n dag? Hoe geef je die vorm?" Het werd een hele zoektocht. "Het duurde even voordat ik begreep dat er ook in huis dingen moeten gebeuren, maar ik kwam er nauwelijks aan toe. De tijd vloog om. Nu doe ik allerlei klussen en die kleine wordt steeds mobieler. Ze dreunt achter mij aan en 'helpt' op haar manier mee. Dat samen zijn zou ik voor geen goud willen missen; het verdiept onze band."

"Naast het werken is er een ander doel in mijn leven gekomen, dat ik ben gaan beschouwen als mijn hoofddoel: het mee zorgen en het meedenken ten behoeve van de opvoeding van onze kinderen." "Toen ik in het Zonnehuis werkte, ontdekte ik in de mensen daar het bijzondere. Het bijzondere ontdekken verdiept zich nu in de omgang met mijn kinderen. Wie zijn zij? Wie gaan zij worden? Waar gaat het heen? Wat kan mijn bijdrage zijn aan hun ontplooiing?"

Een goede basis meegeven

Op de vraag naar het verschil tussen opvoeden vroeger en nu, antwoordt één van de vaders: "Ik geloof dat er een grotere afstand was tussen mijn vader en mij. Nu staan volwassenen en kinderen meer op gelijke voet. Als mijn gedrag de kinderen niet bevalt, dan

word ik daarop aangesproken. Dat kost hun geen moeite, want dat zaadje heb ik zelf geplant." Een ander vertelt dat een grootmoeder hem eens aansprak, omdat hij het gedrag van zijn kinderen niet corrigeerde. Dat zou zij anders aangepakt hebben, verzekerde zij hem. "Ik heb geprobeerd haar uit te leggen dat ik niet zozeer vanuit mijn autoriteit invloed wil uitoefenen op de kinderen, maar ruimte wil maken voor gesprek en op die manier bij hen draagvlak en begrip wil creëren. Zij mogen zich afzetten, zelfs tieren. Doe maar, denk ik bijvoorbeeld bij het kind in wie ik mijn eigen schuchterheid herken."

De vraag naar de plaats van het religieuze in de opvoeding wordt gesteld. De drie vaders antwoorden dat zij het belangrijk vinden, dat de kinderen respect ontwikkelen voor alles wat leeft en dat zij leren beseffen dat niets vanzelfsprekend is. Dat de kinderen zich leren verhouden tot hun medemens. Dat ze niet alleen de buitenwereld, maar ook hun binnenwereld ontdekken; dat er meer is dan alleen het materiële. Dat zij niet beperkt, maar vooral 'in brede zin' leren zien.

Bij de één is het vooral het initiatief van de partner geweest om met de kinderen naar de zondagsdienst te gaan. Hij ondersteunt haar keuze. "We willen ze een goede basis meegeven. Belangrijk voor ons is dat de kinderen bij de doop of jeugdwijding geen lid worden van de Christengemeenschap, maar vanaf het veertiende jaar hun eigen weg kiezen." Bij de ander zijn er in het gezin weinig dingen die moeten, maar het bezoeken van de kinderdienst is iets, waarvan hij en zijn vrouw willen dat het gebeurt. De vorm, de inhoud en het ritme zijn essentieel. "Tja, soms is er misbaar over. Dan gaan wij in gesprek en proberen met hen onze intenties te bespreken. In deze tijd van polarisatie rond religies, is het best lastig de kinderen uit te leggen, waarom het voor ons zo belangrijk is met hen op zondagmorgen naar de Pauluskerk te gaan. Wij vinden dat in de Christengemeenschap op een waarachtige manier met het materiële en niet-materiële wordt omgegaan."

Adventtijd

De duisternis daarbuiten

door Marianne de Nooij (geestelijke in de gemeente Amsterdam)

Menigeen zal het gevoel van onbehagen kennen, dat je kunt hebben bij evangeliegedeelten die verkeerd aflopen, die bijvoorbeeld eindigen met iemand die aan handen en voeten wordt gebonden en in de duisternis daarbuiten wordt geworpen, waar wordt gejammerd en waar de tanden knarsen.

Dit lot treft bijvoorbeeld de bruiloftsgast in Mat. 22, die geen passend bruiloftsgewaad aan heeft. Dit evangeliegedeelte wordt elk jaar weer in de Michaëltijd gelezen in de mensenwijdingsdienst. Ook in de Adventtijd komen dergelijke beelden ieder jaar weer aan de orde

in de dienst, zoals de vijf jonge vrouwen die, op weg naar de bruiloft, in de duisternis voor een dichte deur komen te staan, omdat ze niet genoeg olie voor hun lampen hebben verzameld (Mt. 25: 1-13). Of die 'slechte en luie dienaar' die zijn ene talent in de grond heeft gestopt zonder het tot ontwikkeling te brengen, ook hij komt terecht in de duisternis daarbuiten waar gejammerd wordt en waar de tanden knarsen (Mt. 25: 14-30). En dan wordt er vaak ook nog aan toegevoegd dat er velen zijn geroepen, maar dat er weinigen zijn uitverkoren.

Hoezo hel en verdoemenis? Dat is toch niet

'De vijf wijze en de vijf dwaze maagden'. Grieks icoon.

meer van deze tijd, daar zijn wij als moderne mensen toch helemaal mee klaar, dat zijn toch gewoon gedateerde evangeliewoorden, die we vandaag de dag maar beter kunnen overslaan. Of misschien toch niet?

De bruiloftszaal

De bovengenoemde gelijkenissen spelen zich allemaal af in de hemel, in de geestelijke wereld. "Het rijk van de hemelen is als een mens, een koning", zo begint Mat. 22. En in Mat. 25 heet het: "Dan zal het rijk van de hemelen te vergelijken zijn met tien jonge vrouwen"; die situering loopt dan door in de gelijkenis over de talenten.

Het prentenboek 'Hoe de kleine engel op aarde kwam' (H. Herklotz en J. Rosenbrand, Uitg. Aan de Tijd) vertelt het verhaal van een mensenkind, dat op weg is van de hemel naar de aarde. In dat verhaal kan natuurlijk niet alles worden verteld wat zo'n mensenkind in de hemel meemaakt, dan zou het boek veel te dik worden. Wat er bijvoorbeeld niet in staat is het volgende.

Er was eens een mensenkind dat op weg was van de hemel naar de aarde. Het had een hele tocht door de hemel achter de rug, sinds het na het sterven in het voorgaande aardeleven naar de hemel was gekomen. Op die tocht kwam het op zeker moment aan bij de bruiloftszaal, waar de koningszoon zijn bruiloft vierde. Het mensenkind had een diep verlangen om daar naar binnen te mogen gaan. Dapper droeg het zijn lamp, maar ach, zou er wel genoeg olie in zitten om de lamp brandend te houden totdat de deur van de bruiloftszaal open zou gaan? En het mensenkind keek eens naar het gewaad dat het ooit had ontvangen. Tja, dat was in het voorbije aardeleven weliswaar weer wat sterker geworden, maar ja, er zaten toch nog wel heel wat vlekken op; en dan die scheuren en gaten die nog gerepareerd moesten worden ... In zijn hand klemde het mensenkind het ene talent, dat het voor de zekerheid maar begraven had op aarde, zodat het niet verloren zou raken.

Toen ging de deur van de bruiloftszaal open. Daar stond de koning. De koning kwam naar het mensenkind toe en zag dat de lamp al lang uit was gegaan, hij zag de vlekken en de scheuren in het gewaad en hij zag dat ene talent, waar de resten van de modder nog aankleefden. 'Ach vriend!' zei de koning liefdevol, 'het is nog niet zover. Je gewaad is nog geen bruiloftsgewaad, er moeten nog gaten worden gerepareerd en vlekken gereinigd.

En ga eerst nog maar wat meer olie verzamelen, zodat je lamp helder blijft branden. En het hoort bij jouw lot, dat het ene talent in je hand nog moet worden schoongemaakt en dat je dat dan tot ontwikkeling gaat brengen.'

'Maar', vervolgde de koning, 'dat alles kun je hier in de hemel niet voor elkaar krijgen, hier vlak voor de deur naar de bruiloftszaal. Daarvoor moet je opnieuw naar de aarde, naar de duisternis daarbuiten, waar zoveel wordt geleden, waar de mensen jammeren en tandenknarsen. Want alleen daar kun je werken aan het bruiloftsgewaad dat je eens geschonken werd, alleen daar kun je olie verzamelen voor je lamp, alleen daar kun je je talent tot ontwikkeling brengen. Laat je maar weer binden aan een aards materieel lichaam, laat je maar weer vastmaken aan een paar handen en een paar voeten. Daarmee kun je op aarde aan het werk!'

Het mensenkind hoorde de wijze raad van de koning en in hem groeide het verlangen om weer opnieuw naar de aarde te gaan, hoe moeilijk het daar soms ook is. Het verlangde ernaar om verder te gaan werken aan zijn gewaad, om op zoek te gaan naar olie, de substantie die tot liefde geneigd maakt, zodat zijn lamp goed zou kunnen branden. En het keek eens naar het bemoderde talent in zijn hand: ja, ook daar verlangde het nu naar, om dat speciale talent te gaan ontwikkelen.

Op weg van de hemel naar de aarde

Toen hij afscheid nam, voegde de koning er nog aan toe: 'Het zal niet altijd gemakkelijk

zijn om daarbuiten in de duisternis op aarde de vlekken te reinigen en de scheuren te herstellen. Maar je zult op aarde ook helpers vinden. De bruidegom zelf is als heel klein mensenkind naar de duisternis daarbuiten gegaan. Ook hij heeft zich laten vastmaken aan aardse handen en voeten. Hij heeft zelf het geween en het knarsen van tanden door-gemaakt. Hij is in het ware bruiloftsgewaad uit de doodskrachten van de aarde verzezen, als voorbeeld voor alle mensenkinderen. Hij zal je helpende leider zijn, als je hem dat vanuit je aardse vrijheid zelf vraagt. En ook mijn dienaar Michaël is op aarde je helper. Hij zal je op de kruispunten van je leven herinneren aan de bruiloft van de koningszoon en je verborgen heimwee naar de bruiloftszaal wakker maken. Hij zal je aanspreken in de vrije kracht van je hart en je wenken, om dapper voort te gaan op je weg naar het licht van de bruiloftszaal.'

Zo ging het mensenkind opnieuw naar de aarde toe. Hij liet zich binden aan lichamelijke handen en voeten en daarmee ging hij op pad om olie te verzamelen, daarmee ging hij zijn talent ontwikkelen en verder werken aan zijn bruiloftsgewaad. En het mensenkind wist: velen zijn geroepen, er zijn er echter nog niet zoveel bij wie het bruiloftsgewaad al helemaal af is, de lamp helder brandt en de talenten volledig ontwikkeld. Maar allemaal zijn we in vrijheid geroepen en uitgenodigd voor de bruiloft!

Internationale Pinksterconferentie 2017

Het aftellen is begonnen

door Ellis Booï (werkgroep communicatie)

Playing with fire

International Whitsun conference
of the Christian Community 2017

Nog een half jaartje, dan is het zover. Dan verzamelen we ons als leden van de Christengemeenschap en anderen die zich bij ons betrokken voelen in het '1931 Congrescentrum' in Den Bosch voor de Internationale Pinksterconferentie 'Spelen met Vuur'. Een

beperkt aantal mensen stopt gigantisch veel tijd in de voorbereiding van dit evenement, ze zijn vol vertrouwen, maar de schrik zal hun ook wel eens om het hart slaan, want wat komt er ontzaglijk veel kijken bij zo'n organisatie.

De taken zijn verdeeld. Er zijn groepjes die zich bezig houden met alles rondom de cultus, met het programma, met de aankleding van de zalen, met vervoer, overnachtingen en catering, met de website, en nog zo het nodige meer. Er is ondersteuning door professionals, en dat is ook hard nodig, maar verreweg het meeste werk wordt op vrijwillige basis gedaan, niet alleen omdat dat past bij ons als

Christengemeenschap en omdat er mensen zijn die zeer gemotiveerd zijn om dit te doen en er veel plezier in hebben, maar natuurlijk ook omdat het anders veel te veel zou gaan kosten.

U weet misschien dat we afgelopen zomer plotseling af moesten zien van de oorspronkelijke locatie, Ahoy in Rotterdam. Dat gaf natuurlijk veel gedoe, maar de organisatoren zijn erg blij met de locatie '1931 Congresscentrum' in Den Bosch. De zalen zijn beter geschikt voor ons doel dan in Ahoy en Den Bosch is weliswaar geen wereldstad, maar wel een bruisende, levendige plaats die bovendien een interessante relatie biedt met de schilder Jeroen Bosch, de beroemdste zoon van deze stad.

Een van de hoofdsprekers op de conferentie is Otto Scharmer. Hij is als senior lecturer verbonden aan het beroemde Massachusetts Institute of Technology en houdt zich bezig met de voor de Christengemeenschap uiterst relevante vraag: wat wil er in de wereld geboren worden, kunnen wij dat voorvoelen en eraan meewerken? Het boek waarin hij, samen met co-auteur Katrin Kaufer, zijn zogeheten 'Theorie U' uiteenzet heet *Leiden vanuit de Toekomst* en is uitgegeven in Nederland door Christofoor. Als u wilt kennismaken met Otto Scharmer en zijn ideeën kunt u ook op zijn website terecht www.ottoscharmer.com. Op die website staan verschillende filmpjes waarin hij over zijn ideeën praat, (allemaal in het Engels uiteraard, maar hij spreekt erg duidelijk en je kunt er ook – eveneens Engelse – ondertiteling bij aanzetten, waardoor het nog wat makkelijker is te volgen). Tijdens de Pinksterconferentie zullen de lezingen door tolken worden vertaald in het Nederlands, Engels, Duits en Spaans.

De toegangsprijzen zijn vastgesteld op € 245,- voor deelname aan de hele conferentie, daar komt € 85,- bij voor lunch en diner. Deelname aan het jongerenfestival kost € 200,- inclusief lunch, diner en overnachting op de camping in 'kartenten'. Er zijn mensen die dat gemakkelijk kunnen betalen, maar er zijn ook

Otto Scharmer

mensen voor wie dat een probleem is en die toch erg graag naar de conferentie willen gaan. De organisatoren roepen u op om binnen uw gemeente een fondsje te vormen waar mensen die wat meer kunnen missen een gift kunnen doen. Niet alleen binnen uw eigen gemeente, maar ook breder kan solidariteit vorm krijgen. Misschien heeft uw gemeente contacten met een gemeente ver weg en kan uw gemeente helpen om het mensen uit bijvoorbeeld Oost-Europa of Latijns-Amerika mogelijk te maken naar Den Bosch te komen. Giften kunt u ook rechtstreeks overmaken op de bankrekening van de conferentie: De Chr gem schap Whitsun 2017, NL14 INGB 0007 5547 10. Deze giften zijn aftrekbaar voor de belasting. Voor aanmelding en alle informatie gaat u naar: www.whitsunconference2017.org.

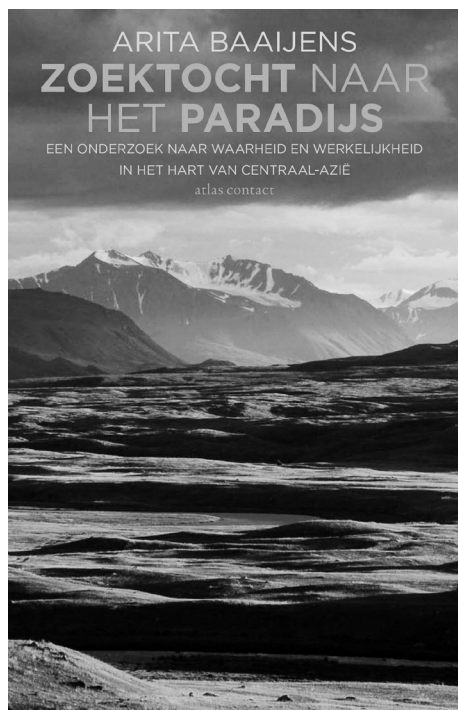
Leven op de rand van het mysterie

Zoektocht naar het paradijs. Een onderzoek naar waarheid en werkelijkheid in het hart van Centraal-Azië

Arita Baaijens

Uitgeverij Atlas Contact 2016, 318p, € 24,90

door Judith Slokker (gemeente Alkmaar)

Hoe vind je het paradijs? Arita Baaijens neemt de lezer mee op een goed voorbereide reis door het Altajgebergte. Met partner, paard, kameel en lokale gidsen klimt en daalt ze door Kazachstan, China, Mongolië en Rusland. Ze reist in een cirkel rondom de plek waar het mythische koninkrijk Shambala zou liggen. Haar bagage is indrukwekkend. Hij bestaat uit kennis over inheemse planten, mythologie,

geologie en diverse ontmoetingen met de lokale bevolking, met wetenschappers en sjamanen. Verder heeft ze een kritische geest en een ruime ervaring als woestijnnomade. Levendig en fris beschrijft ze wat ze ervaart onderweg. Ze is benieuwd of ze de krachten, die vele paradijszoekers toeschrijven aan de Altaj, ook kan waarnemen. Dat het paradijs een plaats zou zijn gelooft Baaijens niet echt. Misschien is het meer een gemoedstoestand. Of ligt het ervaren van het paradijs werkelijk in de wisselwerking tussen geest en landschap? Om te onderzoeken of landschap de geest kan beïnvloeden, houdt ze op een leren lap, waarop een landkaart van de reis getekend is, bij wat haar dag kleurde: geluk, rotgevoel, bijzondere ontmoeting of inzicht.

Hoewel ze vele gelukservaringen beschrijft, is dit blijkbaar niet wat ze verwacht van het paradijs. Veel meer zoekt ze naar een gevoel van compleetheit dat ze verloren is. Naarmate de reis vordert ervaart ze aan verschillende landschappen een geluksgevoel dat "complementair is" aan het gemis dat ze voelt. Helder en genuanceerd onderzoekt ze bij zichzelf wat voor haar het paradijs zou zijn. Langzaam maar zeker krijgt ze voeling met de "rafelranden" in het landschap, die hun tegenhanger hebben in de geest. Hier heeft ze naar gezocht. Plekken die raken aan de droomwereld waar "ruimte is voor het onzegbare", "vrije denkruimtes waarin talen, culturen en ideeën samenkomen en elkaar bevruchten". Om daarna ook steeds opnieuw te merken dat ze het weer kwijt is.

Zoektocht naar het paradijs is een adembenemend reisverslag, dat je de landschappen en de culturen van de Altaj laat beleven thuis op je eigen bank. Het boek is vlot en poëtisch geschreven. Baaijens laat de lezer delen in haar innerlijke zoektocht om haar hoofd vaker te laten zwijgen en haar hart te laten spreken. Bovendien inspireert het boek om nog eens stil te staan bij wat we eigenlijk verstaan onder 'het paradijs'.

Honderd dagen duurde haar reis. Een jaar later gaat ze nog eens terug naar de plek die de meeste indruk op haar maakte. Dan reist ze alleen en zonder het filmwerk dat haar eerste reis mogelijk gemaakt had. Ze besluit haar zoektocht met: "De kunst is te leven op de rand van het mysterie, waar vragen niet op

antwoorden wachten maar richting geven aan de zoektocht die nooit ten einde komt." Of Arita het paradijs gevonden heeft mag u zelf beoordelen, de Zoektocht was in ieder geval bijzonder de moeite waard. Een mooie aanvulling op haar boek vindt u nog in Trouw van 26 mei 2016.
